

Erja Saarinen

Kun maahanmuuton kriisit koettelevat perhettä

Kotipuu auttaa

Maahanmuutto rasittaa perhettä. Lapset ja vanhemmat kotoutuvat uuteen maahan eri tahtiin, mikä saa heidät pahimmillaan elämään eri maailmoissa. Väestöliiton osaamiskeskus Kotipuu tukee vanhemmuutta maahanmuuttajaperheissä.

Fadime Sahindalin kunniamurha Ruotsissa vuonna 2002 sai Väestöliitossa työskentelevän psykologin **Anne Alitolppa-Niitamon** miettimään maahanmuuttajaperheiden tilanteita. Hän teki tuolloin antropologian alan väitöskirjaa somali- nuorten kouluttautumisesta.

”Tapaus osoitti, miten eri tahtiin isä ja tytär olivat kotoutuneet. Aloin miettiä, miten tuemme vanhemmuutta uusissa oloissa.”

Lapset kotoutuvat omaa reittiään omassa tahdissaan, yleensä vanhempia nopeammin. Perheenjäsenten arvostukset ja normit joutuvat helposti ristiriitaan. Kumpikaan ei tunne toisensa maailmaa, vaikka he asuvat saman katon alla. Kotona voi olla pahoja konflikteja ja nuori saattaa hakeutua pois perheestä.

Roolit menevät sekaisin

Monikulttuurisuuden asiantuntija **Mina Zandkarimin** mielestä hankalinta on se, etteivät vanhemmat osaa uuden maan kieltä. Tämän vuoksi lapset joutuvat huolehtimaan vanhemmistaan.

Helsingin Sanomien Nyt-liitteessä 13/2007 iranilaissyntyinen koomikko **Mahmoud”Ali”Jahangiri** kuvasi lapsuuttaan näin: ”13-vuotiaana tiesin kaiken mun vanhempien terveys- ja raha-asioista, sillä mun piti tulkata.”

Zandkarimia huolestuttaa se, että lapset jäävät kahden kulttuurin väliin: kotona heidän odotetaan säilyttävän oma kulttuurinsa ja koulussa taas käyttäytyvän kuten suomalaisnuoret.

Haasteellisinta on pakolaisina ja turvapaikanhakijoina tulleilla. Isät ovat alkuvuo-

”Suomessa neuvoloissa, päivähoitossa ja koulussa on erinomaiset edellytykset auttaa perheitä kotoutumaan, kunhan palveluissa ymmärretään, mitä kotoutuva perhe tarvitsee”, toteavat Jouni Sirkkiä (vas.), Mina Zandkarimi, Anne Alitolppa-Niitamo ja Mohamed Moallin.

kuva: Erja Saarinen

Kotipuu – perheiden monikulttuurisuus- kysymysten osaamis- ja resurssikeskus

Perustettiin vuonna 2002 Väestöliiton projektina tukemaan vanhemmuutta maahanmuuttajaperheissä.

Vuoden 2006 alusta toiminut vakinaisena osaamis- ja resurssikeskuksena.

Tavoitteena monikulttuurisuusosaamisen **valtavirtaistaminen: tuottaa osaamista ja työmalleja julkisen sektorin käyttöön, muun muassa neuvoloille, päivähoitolle ja kouluille.**

Keskusken neljä työntekijää ohjaavat maahanmuuttajavanhempien vertaisryhmiä, kouluttavat julkisen puolen toimijoita, **tuottavat materiaalia ja tekevät vaikuttamistyötä.**

sina usein työttömiä ja äidit kotiäitejä. Monet äidit ovat luku- ja kirjoitustaidottomia. Kumpikaan vanhemmista ei ole yhteiskunnassa mukana eikä tunne sen normeja.

”Usein äidit eivät ole kotimaassaan osallistuneet yhteiskunnalliseen elämään. Heistä tuntuu oudolta, kun heidät viedään työvoimatoimistoon kotoutumishaastatteluuksi ja kysytään, oletko valmis ottamaan kokoaikatyötä vastaan.”

Neuvottomana vieraassa ympäristössä

Monikulttuurisuuden asiantuntija **Jouni Sirkkiä** kertoo, että venäläisäideillä on suuri huoli siitä, miten lasten elämä sujuu Suomessa: ”Heillä on voimaton olo, kun he eivät tunne yhteiskuntaa eivätkä tiedä, miten voisivat tukea lastensa kehitystä. He eivät osaa auttaa lapsiaan läksyissä eivätkä ohjata heitä hyvin valintoihin.”

”Jos ei ole kiinni ympäröivässä yhteiskunnassa, ei osaa suojella lapsia siinä esiintyviltä uhilta. Samaan aikaan he näkevät varoittavia esimerkkejä nuorista, jotka ovat jääneet koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle.”

”Pahimmallaan äidit tuntevat syyllisyyttä siitä, että heidän valintojensa vuoksi lapset ovat joutuneet vaikeaan tilanteeseen.”

Alitolppa-Niitamo lisää, että erityisen vaikeaa on yksinhuoltajäideillä. Joillakin on paljon lapsia ja heistä osa on itse luku- ja kirjoitustaidottomia. He elävät kovin eristyksissä muista. Kaikki nämä asiat ovat riskejä myös lapsille.

Tasa-arvoon tottuminen vie aikansa

Mina Zandkarimi kertoo, että kitkaa voi tulla myös aviopuolisoiden välille, kun per-

Vaikka ei tunne kulttuuria, voi silti kohdata siitä kulttuurista tulevan ihmisen.

► he muuttaa tasa-arvoa korostavaan maahan. Perheen elatuksesta vastannut mies on ihmeissään, kun vaimolle avataan pankkitili lapsilisiä varten ja vaimoa kannustetaan töihin.

”Mies pelkää menettävänsä asemansa perheen päänä. Hän on ehkä elänyt 40 vuotta toisenlaisessa kulttuurissa ja nyt ajattelua pitäisi muuttaa välittömästi. Arvomaailma on kuitenkin syvällä ihmisessä – se ei muutu yhdessä yössä.”

Sirkkiä lisää, että monia yhteisöllisemmistä kulttuureista tulevia hämmentää yksilön oikeuksien korostaminen. Kun painotamme lapsen oikeuksia, vanhemmat luulevat helposti, että se on heiltä pois. He ovat epä-tietoisia siitä, mitä he voivat tehdä, kun lapsi käyttäytyy huonosti. He pelkäävät huostaanottoja.

Välittävästä perhetyöstä vertaisryhmiin

Kotipuu perustettiin projektina tukemaan vanhemmuutta – luomaan keinoja auttaa vanhempia säilyttämään vanhemman identiteettinsä ja auktoriteettinsa ja kiinnittämään suomalaisen yhteiskuntaan.

Kotipuussa luotiin välittävän perhetyön malli. Työntekijät selvittelivät perheiden tilanteita ja ohjasivat heitä muihin palveluihin. Asiakastyö toi tietoa perheiden tilanteista. Tämä oli tärkeää, sillä maahanmuuttajaperheistä on vähän tutkimustietoa.

Projektin väliarviointi kannusti Kotipuuta suuntaamaan työtä asiakastyöstä ongelmia ehkäisevään työhön. Työntekijät halusivat kuitenkin säilyttää kontaktin perheisiin ja kehittivät vertaistuen ryhmämallin.

Kotipuun työntekijöiden vetämissä osallistujien äidinkielellä toimivissa ryhmissä vanhemmat voivat jakaa kokemuksiaan ja he saavat vanhemmuuttaan vahvistavaa tietoa. Samalla ohjaaja kuulee vanhempien tarpeista. Vertaismallista on julkaistu ryhmän ohjaajan opas ja Kotipuun työntekijät kouluttavat ryhmien ohjaajia. Toimintamalli on tehostanut työtä, koska ryhmässä tavoitetaan monia ihmisiä kerralla.

Monikulttuurisuuden asiantuntija **Mo-**

hamed Moallin painottaa, että etenkin ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille on tärkeää, että ryhmä toimii äidinkielellä: Sillä pystyy parhaiten jakamaan kokemuksiinsa ja tieto menee varmimmin perille. Kerrankin pystyy sanomaan, mitä todella ajattelee.

Ongelmat johtuvat elämäntilanteesta

Vertaistuki auttaa vanhempia näkemään, että heidän ongelmansa johtuvat usein kotoutumiseen liittyvästä haasteellisesta elämäntilanteesta – se on laittanut vanhemmuuden koetukselle.

Ryhmässä on yleensä alle kymmenen jäsentä, useimmiten enemmän äitejä kuin isiä. Isyyden merkitys on yksi käsiteltävä teema. Monesti äidit ovat kasvatuskysymyksissä aika yksin.

Moallin tähdentää, että maahanmuuttajia saadaan ryhmiin, kunhan heitä lähestytään oikein:

”On tärkeää, että ryhmistä kertoo maahanmuuttajataustainen ihminen heidän omalla kielellään mahdollisimman konkreettisesti. Puskaradio on tehokkain tapo levittää tietoa.”

Kieliongelman vuoksi maahanmuuttajille järjestetään erillisiä ryhmiä. Alitolppa-Niitamo korostaa kuitenkin sitä, etteivät ryhmät vahvista maahanmuuttajien eristytymistä:

”Sen sijaan he vahvistuvat ryhmässä niin, että uskaltavat paremmin lähteä ensin yhdessä ja myöhemmin yksinkin kaikille avoimiin toimintoihin. Ryhmien avulla löydetään tapoja kiinnittyä yhteiskuntaan.”

Ryhmiä leikkipuistossa Helsingin Pihlajistossa vetänyt Moallin vahvistaa tämän: Aiemmin somalivanhemmat eivät käyneet leikkipuistoissa, mutta kun ryhmä kokoontui siellä, paikka ja työntekijät tulivat tutuiksi. Nyt somalialaiset ovat puiston toiseksi suurin käyttäjäryhmä.

Avaimia elämän hallintaan

Kotipuun väki korostaa, että maahanmuuttajien pitää saada kotoutumisen alussa sel-

Tietoa monikulttuurisista perheistä:

Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen. Kotipuun, Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Monika-naiset ry:n ja Ihmisoikeusliiton tuottama koulutus- ja itseopiskelumateriaali monikulttuurisuuden psykososiaalisista kysymyksistä. www.ahaa-avaimia.fi

Anne Alitolppa-Niitamo, Mohamed Moallin ja Anita Novitsky: Monikulttuuriset vertaistuen ryhmät – ohjaajan opas. Ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille. Väestöliiton Kotipuu 2006.

Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling ja Stina Fägel (toim.): Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto 2005.

Lasten kasvatusvihkoja eri kielillä. Kotipuun julkaisemia lasten kasvatusvihkosia eri kielillä, myös suomeksi. www.vaestoliitto.fi > Monikulttuurinen työ > Materiaalit

laista tukea, jossa heidän lähtökohtansa tulevat huomioituiksi. Tuki on tarpeen, mutta tärkeintä on saada avaimia oman elämän hallintaan: tietoa yhteiskunnasta, kielikursseja ja koulutusta.

”Jos annetaan liian pitkään liian valmista, se passivoi ihmisiä ja saa heidät tuntemaan itsensä avuttomiksi. Yksi somalialainen isä ihmetteli, miksi heitä suoraan syötetään”, Moallin sanoo.

Toisaalta aina pitää selvittää kunkin yksilön ja perheen tarpeet ja voimavarat. Esimerkiksi ihmisen koulutustausta ja olot lähtömaassa vaikuttavat paljon kotoutumiseen. Yksi kotouttamismalli ei sovi kaikille maahanmuuttajille.

Sirkkiä lisää, että toisaalta on myös paljon asioita, jotka yhdistävät maahanmuuttajia: uusi maa ja uusi elämäntilanne, uuden kulttuurin ja kielen oppiminen ja vanhan säilyttäminen. Tulomaassa ei aina osata nähdä, kuinka tärkeää on oman kielen ja kulttuurin säilyttäminen.

Kulttuurieroja korostetaan liikaa

Kotipuun asiantuntijoiden mielestä Suomessa korostetaan ehkä liikaakin kulttuurieroja:

”Eroja on, mutta vaikka ei tunne kulttuuria, voi silti kohdata siitä kulttuurista tulevan ihmisen. On paljon asioita, jotka yhdistävät kaikkia ihmisiä”, Anne Alitolppa-Niitamo muistuttaa.

”Voi kuvitella, mitä itse odottaisi naapureilta tai koulun opettajilta, jos muuttaisi lapsineen Saudi-Arabiaan. Tiedon antaminen ja ihmisen kytkeminen yhteiskuntaan on jo kotouttamista. Aina ei tarvita valtavaa kulttuuriymmärrystä.”

”Vaikka tekisi ”kulttuurisia” virheitä, ihmiset aistivat tasavertaisen lähestymisen ja hyväntahtoisuuden. Maahanmuuttajien lähestymistä ei pidä pelätä – kotoutumisen suurin este on se, etteivät he pääse vuorovaikutukseen kantaväestön kanssa.”

Moallin huomauttaa, että monille maahanmuuttajille viranomaisen on ainoa kontakti kantaväestöön. ”Tämän vuoksi kannattaa miettiä vuorovaikutusta vähän enemmän ja muistaa, kuinka tärkeä kontakti on asiakkaalle.”●